

Bralno društvo Slovenije se je odločilo mednarodni dan pismenosti letos obeležiti s strokovnim posvetovanjem na temo **POGOVOR O PREBRANEM BESEDILU**. Številne mednarodne raziskave namreč kažejo, da je prav pogovor o prebranem besedilu tista sestavina pouka, ki lahko spodbudi učenčevu zanimanje za branje in prispeva k razvoju njegove bralne zmožnosti in kognitivnih sposobnosti. Hkrati pa je pogovor o prebranem besedilu tudi tista sestavina, ki ob neučinkovitem vodenju učenca od-

vrne od branja, od zanimanja za jezik in od potrebnega jezikovnega sodelovanja ter ga tako usmeri na pot k nepismenosti. Skladno z osrednjimi cilji Bralnega društva: razvijanje zavesti o pomenu pismenosti, širjenje in razvijanje branja, izboljševanje kakovosti učenja, želimo s predstavitvijo različnih oblik pogovora in razčlenitvami njegove dinamike osvetliti s tem povezano problematiko in tako prispevati k razvoju učinkovitejših oblik pogovora o prebranem besedilu ob aktivni udeležbi učencev.

POGOVOR O PREBRANEM BESEDILU

Posvetovanje Bralnega društva Slovenije 2003

Na mednarodni dan pismenosti, 8. septembra, je Bralno društvo Slovenije organiziralo strokovno posvetovanje na temo »Pogovor o prebranem besedilu«. Za to temo smo se odločilo, ker vsako besedilo, ko ga beremo, vabi k razmišljanju in oblikovanju različnih mnenj o (pre)branem. Umetnostna besedila so že zgrajena tako, da bralca ves čas opomenjanja besedila izzivajo k tvorenju predstav o osebah in dogodkih, k sklepanju o pomenu, k iskanju raznih možnih pomenov ter k napovedovanju pričakovanega dogajanja in popravljanju neizpolnjenih pričakovanj. Vse te samodejne medbralne dejavnosti pri bralcu povzročajo občutek, da je pripoved ali besedilo napeto in ga s tem dodatno čustveno motivirajo. Neumetnostna besedila sprožajo drugačna vprašanja in za njihovo razreševanje mora bralec uporabiti predhodno znanje ali iskati novo znanje, brez navezovanja na že usvojeno znanje namreč ne moremo pridobivati novega, saj bi bili opisi v besedilu prevelika neznanka. Aktivno razbiranje besedila pa se navadno ne konča, ko pridemo do zadnje povedi, marveč se

nadaljuje s spraševanjem besedila in o besedilu, v katerem bralec poskuša razrešiti preostala nepojasnjena vprašanja ali se sooča z novimi. Strokovnjaki zato pogovor o prebranem štejejo za naravno nadaljevanje branja in mu pripisujejo vse večji pomen za širjenje spoznanj in nadgrajevanje pomena, pa seveda za bralčev spoznavni razvoj.

Pogovor o prebranem umetnostnem, učbeniškem ali drugem besedilu je pri pouku tudi tista sestavina, ki ponuja bogate možnosti za učenčevu aktivno sodelovanje. Le-to ni omejeno samo na preverjanje razumljenega pomena in učinkovitosti branja, marveč je pomembno za spodbujanje kritičnega odnosa do prebranega in s tem za razvoj kritičnega mišljenja, ki je pomemben za osebnostni razvoj učenca in za spoznavanje raznih možnosti ter vrst branja, ki učencu lahko pomagajo pri izbiri raznih bralnih strategij. Pogovor o prebranem pa je hkrati priložnost za ustvarjalno in enakopravno sodelovanje učenca in učitelja, saj med njima lahko pripelje do spodbudnega človeškega razmerja in medsebojnega zaupanja. V tem

smislu pogovor o prebranem omogoča izrazito sodelovalno, ustvarjalno in na učence osredinjeno delo v razredu, ki izpolnjuje vse zahteve sodobnega pouka za razvoj jezikovnih zmožnosti in ima vse značilnosti šole, ki učence pripravlja na odgovorno sodelovanje v družbi prihodnosti. Prav zaradi svojega neposrednega naslavljanja učencev pa je, žal, tudi tista sestavina pouka, ki ima ob nespoštljivem ali celo neobzirnem odnosu do učencev lahko negativne učinke odtujevanja. Čeprav danes nihče več ne dvomi o pomenu šolskega pogovora o prebranem, pa pedagoška praksa doma in na mednarodni ravni kaže, da možnosti za učenčevo ustvarjalno sodelovanje v šolskem pogovoru o besedilih niso niti dovolj razvite niti dovolj pogosto uporabljene, saj še vedno prevladuje monološka obravnava besedil, ki učence potiska v vlogo nedejavnih sprejemalcev učiteljevega mnenja. Vsa ta spoznanja so nas prepričala o pomenu teme za posvetovanje Bralnega društva Slovenije.

Posamezne avtorice dvaindvajsetih predstavljenih prispevkov so obravnavale različne vidike branja in z njimi povezane oblike pogovora. V prvem dopoldanskem sklopu je tekla beseda o branju neumetnostnih besedil: Sonja Pečjak je spregovorila o uporabi različnih strategij kot motivatorjev pogovora o prebranem besedilu, Marja Bešter Turk pa je predstavila obravnavo neumetnostnega besedila pri pouku slovenščine kot materinščine. Ana Gradišar je prikazala pogovor ob učbeniškem besedilu kot obliko preverjanja razumevanja in motivacijo za učenje, Lidija Rupnik in Jelka Štrifof pa sta predstavili projektno načrtovana prizadevanja svoje šole za interpretativno razumevanje besedil. Veronika Rot Gabrovec je na izzivalni način ponazorila razbiranje vizualno podprte pripovedi in vizualnega jezika podobe. Nataša Bucik pa se je

lotila preučevanja vplivov branja knjig in pogovora o prebranem na bogatenje otrokovega besedišča, ki danes vse pre-pogosto predstavlja problem.

Drugi dopoldanski sklop je bil namenjen raznim oblikam pogovora o literarnih besedilih. Sama sem obravnavala nekatere eksperimentalno prepoznane za učenca škodljive oblike pogovora pri književnem pouku in se zavzela za učencu prijazne in spodbudne načine vodenja pogovora o umetnostnem besedilu, pri katerih se mora učitelj ves čas zavedati središčnega predmeta, se pravi učenčevega lastnega literarnega doživljanja, in spodbujati njegovo ubesedovanje lastnega odnosa. Predstavitelja Smiljane Narančič Kovač nam je odstrla zanimive vpogled v besede, s katerimi se učenci dejansko odzivajo na prebrano leposlovno pripoved, in tako opozorila na včasih že kar nepričakovano izvornost njihovega odziva, če ga le pozitivno spodbudimo. Alenka Žbogar je razčlenjevala oblike pogovora o sodobni slovenski kratki zgodbi, Magdalena Novak pa nas je uvedla v možnosti spodbujanja učenčevih spoznanj o drugačnosti z branjem leposlovja. V svojem razmišljanju z naslovom »Branje v času osamljenosti« nam je Manca Košir razkrila nekatere nove oblike preživljanja prostega časa pri mladih Slovencih, ki povzročajo nebranje, medtem ko se je sama močno zavzela za širjenje bralnega virusa s pogovorom o branju.

Drugemu delu je sledil izredni občni zbor BDS, na katerem smo kljub številnim težavam, s katerimi se srečuje Društvo, in pogostem nezanimanju kolegic in kolegov v šolah, ki bi bili pri svojem delu lahko učinkovitejši, če bi boljše poznali procese učenčevega branja in možnosti obravnave besedil pri pouku, ohranili pozitivno naravnost. Tudi v prihodnje bomo organizirali strokovna posvetovanja o branju vsako drugo leto na mednarodni dan pismenosti 8.

septembra, medtem ko bomo v vmesnih letih na ta dan pripravili okroglo mizo o branju, pouku in usvajanju branja, pomenu bralne zmožnosti in širše pismenosti, o vseh dejavnikih, ki vplivajo na branje in usvajanje branja in o možnostih učinkovitejšega pouka na šolah ter širjenja branja in spoznanj o branju med odraslimi. Naslednje leto bo tako prva okrogla miza, leta 2005 pa naslednje strokovno posvetovanje o branju.

Prvi popoldanski sklop se je pričel s predstavitvijo zanimivega projekta ambientalnega branja, pri katerem je Alenka Prebičnik Sešel dijake popeljala v razne zanimive lokacije Celja in jih tako spodbudila k ponovnemu branju in obogatnemu doživljanju *Alamuta*. Tanja Slemenjak je predstavila pogovor o domačem branju po načelu teza – antiteza, Mirjam Podsedenshek pa si je za naslov svojega referata izbrala Ecov izziv: »Problem je ustvariti svet, besede bodo prišle skoraj same od sebe.« Mateja Sužnik je prikazala pouk Mesečniške romance, Zora A. Jurič pa se je zavzela za učenčevo pravico do različnega mnenja o literarnem delu in radost branja. Darja Mazi Leskovar je spregovorila o pogovoru o angleškem romanu *The Go Between*.

Zadnji popoldanski sklop je vključeval tudi pisne oblike 'pogovora' o prebranem, tako je Milena Blažič spregovorila o naslovih prostih spisov, medtem ko je Saša Benulič razčlenila nove pristope k ocenjevanju sestavkov ustvarjalnega pisanja kot odzivov na prebrano besedilo in pokazatelj razmerja med

razumevanjem in bralčevo bralno projekcijo. Ivica Bagon je predstavila možnosti spodbujanja branja, Tilka Jamnik pa nam je posredovala prve rezultate projekta o učinkih bralne značke, še zlasti nekatere najzanimivejše odgovore učencev. Slavka Kristan pa je poročala o svojem branju in spodbujanju branja pri članih skupine iz doma VDC v Novem Mestu.

Kljub dolgemu in napornemu dnevu so udeleženske posveta vztrajale vse do večera. Zaupale so nam, da s posveta odhajajo z novim znanjem o pomenu na učence osredinjenega pogovora o prebranem besedilu, pri katerem ne smemo niti za trenutek pozabiti, da je njegov osrednji predmet učenčevo lastno doživetje. Da bi spodbudili učenčevo zanimanje za književnost in za branje leposlovja, moramo pri pogovoru spoštovati njegovo mnenje in zanj pokazati zanimanje. Le tako mu lahko pomagamo razviti tisto samospoštovanje, ki je potrebno za izražanje lastnega mnenja o prebranem besedilu brez strahu pred učiteljevo grajo ali posmehom sošolcev. Le na osnovi takega pristopa lahko upamo, da bomo slovenskim učencem pomagali odrasti v bralce, ki bodo znali brati in razmišljati kritično ter bodo lahko podprli nadaljevanje naše književne tradicije.

Referati s posvetovanje »Pogovor o prebranem besedilu« bodo natisnjeni v zborniku z istim naslovom pri Zavodu Republike Slovenije za šolstvo v bližnji prihodnosti.

Meta Grosman